

Justis- og beredskapsdepartementet
Sendt inn på regjeringen.no

Deres referanse: 24/23
Vår referanse: 2024/16
Dato: 16.02.2024
Publikasjonsnr.: NIM-H-2024-011

Høring – Endring i straffegjennomføringsforskriften, påtaleinstruksen, politiregisterforskriften og forskrift om konfliktrådsbehandling (gjennomføring av elektronisk kontroll ved varetekt og ungdomsstraff mv.)

1. Innledning

NIM viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev 5. januar 2024 om det ovennevnte.

Av kapasitetshensyn har ikke NIM kunnet gå grundig inn i alle spørsmålene som høringen reiser, og vil i det følgende bare kommentere spørsmålet om egnet oppholdssted for gjennomføring av varetekt og gjennomføring av kontrollen. Vi er tilgjengelige for diskusjoner med departementet om oppfølgingen av forslagene hvis det er ønskelig.

Barnet beste skal være et grunnleggende hensyn ved avgjørelser og handlinger som berører barn, jf. Grunnloven § 104 og barnevernkonvensjonen artikkel 3.

Praktiseringen av reglene om barn og straff kan ha en side til diskrimineringsvernet etter barnekonvensjonen, da særlig kravet til egnet oppholdssted for gjennomføring av varetekt og straff. Barnekonvensjonen artikkel 2 nr. 1 pålegger statene en plikt til å sikre alle barn innenfor statens jurisdiksjon de rettighetene som konvensjonen inneholder, uten noen form for diskriminering, ut fra de opplistede diskrimineringsgrunnlag og «annen stilling». Diskriminering omfatter usaklig eller urimelig forskjellsbehandling av sammenlignbare tilfeller, jf. Heyerdahl i Høstmælingen m.fl., Barnekonvensjonen (4. utg. 2020) s. 40. Vi antar at sosioøkonomisk status kan inngå i diskrimineringsgrunnlaget «annen stilling» der det får betydning for adgangen til frihetsberøvelse.¹

2. Om kravet til at gjennomføring av varetekt utenfor fengsel anses egnet

Det heter i forskriftsutkastet § 7A-2 i straffegjennomføringsforskriften første ledd:

«Dersom påtalemyndigheten ber om det, undersøker kriminalomsorgen om siktede er egnet for gjennomføring av varetekt som oppholdspåbud med

¹ Barnekomiteen har trukket inn sosioøkonomisk status som et diskrimineringsgrunnlag i tilknytning til ordningen med kausjon, se Generell kommentar fra Barnekomiteen nr. 24 (2019) avs. 88.

elektronisk kontroll, om siktede har egnet oppholdssted og om forholdene for øvrig ligger til rette for slik gjennomføring.»

NIM mener at departementet bør være tydeligere på forvaltningens plikter til å skaffe til veie et egnet oppholdssted.

Etter straffeprosessloven § 184 b første ledd første punktum kan retten beslutte at fengsling etter lovens § 184 skal «gjennomføres som opphold på bestemte steder med elektronisk kontroll, dersom slik gjennomføring utenfor fengsel anses egnet». Kravet til egnet oppholdssted redegjør departementet for i Prop. 139 L (2022-2023).² Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved retten valg av straffegjennomføring.³

Etter straffeprosessloven § 183 tredje ledd første punktum skal påtalemyndigheten varsle barneverntjenesten om fengsling dersom siktede er under 18 år.

Barneverntjenesten skal uttale seg om behovet for tiltak etter barnevernsloven og gi informasjon om det arbeidet som pågår med å iverksette tiltak, jf. tredje punktum.

Departementet omtaler de tilfeller der barnet allerede har en institusjonsplass.⁴ Et annet spørsmål er håndteringen der barnet ikke har institusjonsplass. NIM mener at dersom mindreårige siktedes hjem ikke er egnet som oppholdssted, bør barnevernet ha plikt til å tilby siktede en institusjonsplass, jf. barnevernsloven § 6-1, slik at den mindreårige kan unngå fengsling. Uten at vi har vurdert det inngående, antar vi at en slik plikt i de fleste tilfeller følger av barnevernsloven § 1-6, der det heter at [b]arn har rett til nødvendige barnevernstiltak når vilkårene for tiltak er oppfylt.» Vi kan ikke se at dette spørsmålet om tilbud av plass er omtalt særskilt i Prop. 139 L (2022-2023) eller i høringsnotatet. Barnevernet bør også ha plikt til å tilby en institusjonsplass der den mindreårige bor på en institusjon som ikke er egnet som oppholdssted ved gjennomføring av varetekt, som f.eks. der ungdommen bor i et asylmottak. Det er også viktig at barnevernet bestreber seg på å tilby en institusjonsplass der siktedes hjem eller institusjonen er egnet, men det er til barnets beste (siktede eller andre barn i husstanden) at ungdommen gjennomfører varetekt på en institusjon.

NIM anbefaler at departementet omtaler spørsmålet om barnevernets plikt til å tilby en institusjonsplass (eller et annet egnet oppholdssted) i statsrådsforedraget. Det vil kunne sikre at det følges opp i praksis.

Det heter i forskriftsutkastet § 7A-2 i straffegjennomføringsforskriften annet ledd:

² Prop. 139 L (2022-2023) pkt. 30.2.5.4 og s. 311.

³ Prop. 139 L (2022-2023) pkt. 30.2.5.4.

⁴ Prop. 139 L (2022-2023) pkt. 30.2.5.4.

«Undersøkelsene skal foretas så snart som mulig, og tilpasses den tiden kriminalomsorgen har til rådighet, samt eventuelle sikkerhetsmessige forhold eller andre særlige forhold hos siktede.»

NIM mener at forbeholdet «tilpasses den tiden kriminalomsorgen har til rådighet» bør utgå da det åpner opp for mye skjønn. For at lovens formål med mulighet for gjennomføring av varetekt ved elektronisk kontroll skal oppnås, er det avgjørende at undersøkelsene er grundige nok og skjer tilstrekkelig raskt. Når siktede er under 18 år, må slik fremstilling skje snarest mulig og senest dagen etter pågripelsen, jf. straffeprosessloven § 183 annet ledd. Kriminalomsorgen bør tildeles tilstrekkelige ressurser, for å unngå at barn overføres til fengsel fordi kriminalomsorgen ikke har hatt mulighet til å foreta tilstrekkelige undersøkelser. Vi viser her også til våre merknader overfor om behovet for at barnevernet tilbyr en institusjonsplass.

3. Gjennomføring av kontrollen

Det heter i forskriftsutkastet til § 7A-6 første ledd i straffegjennomføringsforskriften:

“Kriminalomsorgen skal kontrollere at de fastsatte vilkårene for oppholdspåbud overholdes, og kan herunder foreta uanmeldte kontrollbesøk der oppholdsforbudet gjennomføres. Kontrollen skal tilpasses risikoen den enkelte siktede vil utgjøre, og ikke være strengere, mer omfattende eller vare lenger enn det som er nødvendig for å ivareta formålet med kontrollen.»

Departementet foreslår en lignende bestemmelse knyttet til straffegjennomføring i utkastet § 7B-3.

Kontroll kan være ubehagelig og føles vanskelig for mindreårige siktede og domfelte. Det gjelder imidlertid også andre barn i husstanden. Det gjelder f.eks. dersom barnet har besøk av venner. NIM anbefaler departementet å vurdere å innta i forskriften en presisering om at kontrollen skal skje på en barnevennlig måte.

Vennlig hilsen
for Norges institusjon for menneskerettigheter

Gro Nystuen

Assisterende direktør

Thomas Malmer Berge

Seniorrådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har dermed ingen signatur.